

DOSSIER

De loonindex, redder of doodgraver van onze welvaart?

Tekst: Jan Bosteels / Foto's: Koen Bauters

Zware woorden worden niet geschuwd als het over de automatische loonindexering gaat. Voor de voorstanders is het een van de hoekstenen van onze welvaartstaat. Volgens de tegenstanders delft onze economie met dit systeem zijn eigen graf, zeker in tijden van inflatie. Jobat zoekt alternatieven.

De laatste tijd gaan er meer en meer stemmen op om de automatische loonindexering in België (tijdelijk) af te schaffen, maar de voorstanders van de index bieden hevig weerwerk.

Tegenstander Geert Noels van Econopolis heeft het over 'de automatische concurrentiehandicap'. Professor economie Koen Schoors (UGent) beschouwt de automatische loonindexering als een mechanisme dat jobs kost, extra inflatie veroorzaakt en de competitiviteit van ons land ondermijnt. K.U.Leuven-professor Paul De Grauwe wil in de huidige economische omstandigheden sleutelen aan de index, maar vindt het niet nodig om het kind met het badwater weg te gooien. Zijn UGent-collega Gert Peersman noemt het systeem contraproductief, sociaal en schadelijk voor de economie. Volgens Peersman kost het automatisme ons 30.000 arbeidsplaatsen bij een olieschok die onze energieprijzen met 10 procent doet stijgen.

Onze vaderlandse academici staan niet alleen in hun analyse, ook onze handelspartners roeren zich. Enkele maanden geleden pleitte de Amerikaanse Kamer van Koophandel voor een plafonnering van de loonindexering in België. Frankrijk en Duitsland droomden al van een Europees verbod op automatische loonindexering, een standpunt dat ondertussen is afgezwakt tot

een pleidooi voor een aanpassing van de loonindexeringssystemen indien nodig en de mogelijkheid tot loonmatiging als de loonstijgingen de pan uitswingen. Voorstanders van de automatische loonindexering vind je vooral onder de regeringspartijen en bij vakbonden. Rudy De Leeuw van het ABVV is een fervent voorstander van het behoud van de automatische loonindexering. Het systeem helpt volgens hem het in stand houden van de binnenlandse vraag in België. Chris Serroyen, hoofd van de ACV-studiedienst wil evenmin weten van gesleutel aan de index. Ook politieke zwaargewichten als premier Yves Leterme (CD&V) en vice-premier Laurette Onkelinx (PS) willen niet raken aan de automatische loonindexering. En een onverdachte bron als Europees Commissaris voor Economische en Monetaire zaken Olli Rehn noemt de loonindexering op Belgische wijze 'verstandig ontworpen en aanzienlijk anders dan ouderwetse systemen die vaak schadelijk zijn geweest voor de concurrentiepositie'.

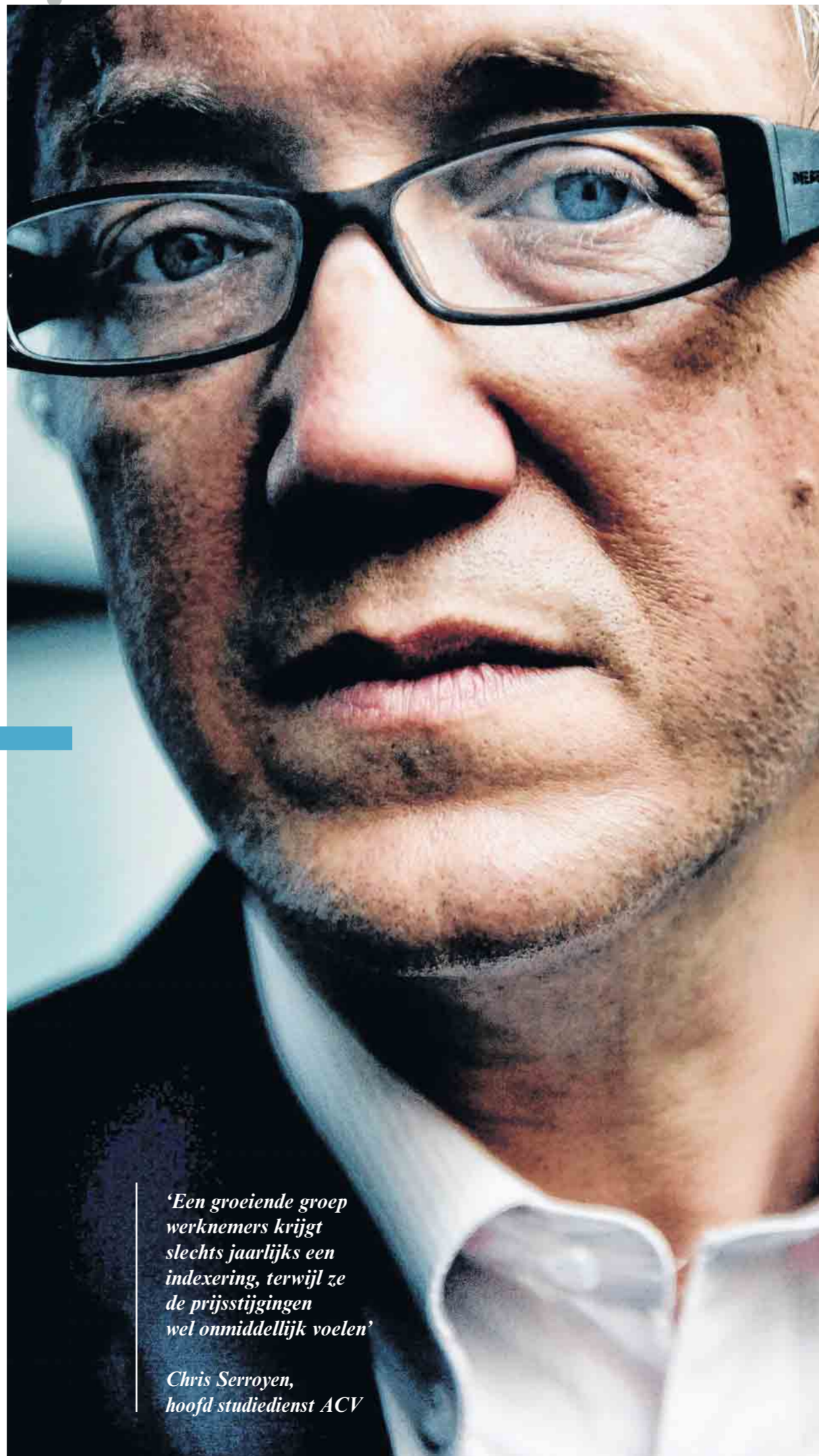
De vicieuze cirkel van de koopkracht

De automatische loonindexering is voor de voorstanders het middel bij uitstek om de koopkracht van de bevolking te behouden: als producten en diensten

duurder worden, krijgen we een paar maand later meer loon, en kunnen we onbezorgd blijven consumeren als voorheen. Maar dat klopt niet, zegt Geert Noels. "Op lange termijn ondergraaf je de koopkracht van de bevolking. En als je denkt de koopkracht op peil te kunnen houden met vervangingsinkomsten, creëer je een budgetair probleem. Het is een vicieuze cirkel!"

De Belgische economie heeft het inderdaad moeilijk, zo blijkt uit diverse studies. In vergelijking met onze buurlanden stegen de lonen bij ons sneller in de periode 2009-2010, stelt het loonrapport van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Al lijkt die stijging in de praktijk nogal mee te vallen. In de buurlanden stegen de lonen met 3,4 procent, bij ons was het 3,9 procent. Over de jaren heen is het verschil duidelijker. Tussen 1997 en 2010 stegen de Belgische lonen met 43,4 procent. In onze buurlanden was dat 38,1 procent.

Zorgwekkender is dat het leven in België sneller duurder wordt dan in de ons omringende landen. Volgens een studie van het Prijzenobservatorium stijgen de consumptieprijzen in België meer uitgesproken dan in de buurlanden: een stijging van 8,9 procent tussen 2007 en 2010, tegen slechts 5,8 procent bij de burens. Geert Noels interpreteert het als een ongewenst neveneffect van het systeem. "Door de automatische loonstijgingen worden mensen ongevoeliger voor be-

'Een groeiende groep werknemers krijgt slechts jaarlijks een indexering, terwijl ze de prijsstijgingen wel onmiddellijk voelen'

Chris Serroyen, hoofd studiedienst ACV

Wat zit er in de index?

Van luiers tot crematie

De prijs van 518 producten en diensten bepalen of de consumptieindex stijgt of daalt. Zo is ons geld elke maand iets meer of minder waard.

Wanneer het prijspeil stijgt, is er sprake van inflatie. Je kan dan minder kopen voor hetzelfde geld. Als de prijzen van producten en diensten dalen, kan je meer kopen met je geld. Men spreekt dan van deflatie. De index is dus een goede indicator van de levensduurte en van de koopkracht van de bevolking.

Omdat het zo goed als onmogelijk is om de prijzen van alle producten elke maand te vergelijken, koos de overheid voor een representatieve boodschappenkorf, een selectie van goederen en diensten. De eerste Belgische consumptieprijsindex kwam er onder impuls van Joseph Wauters, minister van Arbeid, Industrie en Ravitailering. Die index werd voor het eerst gepubliceerd in 1920 en bevatte 56 producten, voornamelijk voeding. De bedoeling was toen, net als nu, te zien of de lonen gelijke tred hielden met de kosten van het levensonderhoud.

De index is de voorbije 91 jaar sterk geëvolueerd. Momenteel bevat de korf 518 producten en diensten. Ze zijn zo divers als het leven zelf, gaande van wegwerpluiers over rijsttaart, braadkip, geneeskundige verzorging, mp3-spelers en pingpongtafels tot crematie. Elk product krijgt een bepaalde weging of waarde, want niet alles wordt even frequent aangeschaft.

Wanneer stijgen de lonen?

Sinds 1994 wordt niet langer de waarde van de hele consumptieindex als waarde genomen om pensioenen, sociale uitkeringen, lonen en huurprijzen te indexeren. Toen werd de gezondheidsindex ingevoerd, een soort index light, waar de prijzen van transportbrandstoffen, tabaks- en alcoholproducten waren uitgelicht. Huisbrandstoffen, gas en elektriciteit worden wél in de gezondheidsindex opgenomen, die dus gevoelig blijft voor de schommelingen van de prijzen op de internationale oliemarkt.

Elk land van de Europese Unie hanteert een vergelijkbare index. In 1997 werden alle Europese consumptieprijsindexen geharmoniseerd, zodat het prijsverloop in de hele EU op een gelijkwaardige manier vergeleken kan worden.

De index wordt elke maand berekend, maar dat betekent niet dat de lonen elke maand kunnen stijgen. De automatische loonindexering is afhankelijk van de overschrijding van de spilindex, een vooraf vastgelegde aanpassingsdrempel. Als het gemiddelde van de laatste vier maandelijkse gezondheidsindexen die drempel bereikt of overschrijdt, worden de sociale uitkeringen en lonen aangepast.

Volgens het Planbureau zal volgende maand de spilindex worden overschreden. Daardoor zullen in mei de uitkeringen met 2 procent stijgen en twee maanden later de ambtenaren- en zorglonen. Extra kosten voor de armlastige Belgische staatskas dus.